

Ett gravfält i Rankhusområdet

Arkeologisk förundersökning i avgränsande syfte av
gravfält L2015:7844, fastigheten Ekhammar 4:268,
Kungsängens socken, Upplands-Bro kommun,
Stockholms län.

Kjell Andersson

Ett gravfält i Rankhusområdet

Arkeologisk förundersökning i avgränsande syfte av gravfält
L2015:7844, fastigheten Ekhammar 4:268,
Kungsängens socken, Upplands-Bro kommun,
Stockholms län.

© Arkeologistik AB
Redaktionell bearbetning: Göran Wertwein

Upphovsrätt, om inget annat anges, enligt Creative
Commons licens CC BY. Villkor finns tillgänglig på
<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed sv>

Fastighetskartan: © Lantmäteriet MEDGIV-2020-8-
05762. Terrängkartan, samt GSD-Översiktskartan:
Lantmäteriet (CC0)

Stockholm 2023

*Omslagsbild: Förundersökningen vid gravfältet L2015:7844 påbörjas.
Foto från väster.*

Innehåll

Sammanfattning	7
Bakgrund	7
Topografi och fornlämningsmiljö	7
Syfte och metod	8
Resultat	8
Utvärdering	8
Referenser	9
Arkiv	9
Administrativa uppgifter	9
Bilaga: Schaktplan och schakttabell	10

Figurförteckning

Figur 1. Förundersökningsområdets läge markerat på Översiktskartan.	6
Figur 2. Gravfältet och närliggande lämningar markerade på Fastighetskartan.	6
Figur 3. En del av en stensättning i schakt S5.	8

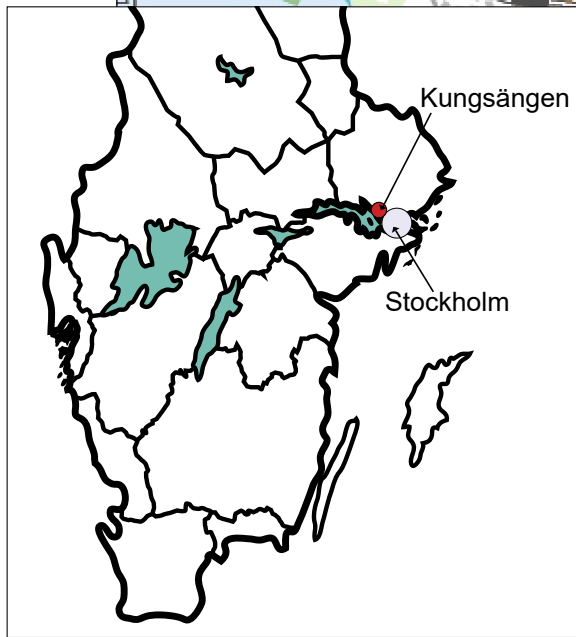

Fig 1. Förundersökningsområdets läge markerat på Terrängkartan, skala 1:100 000.

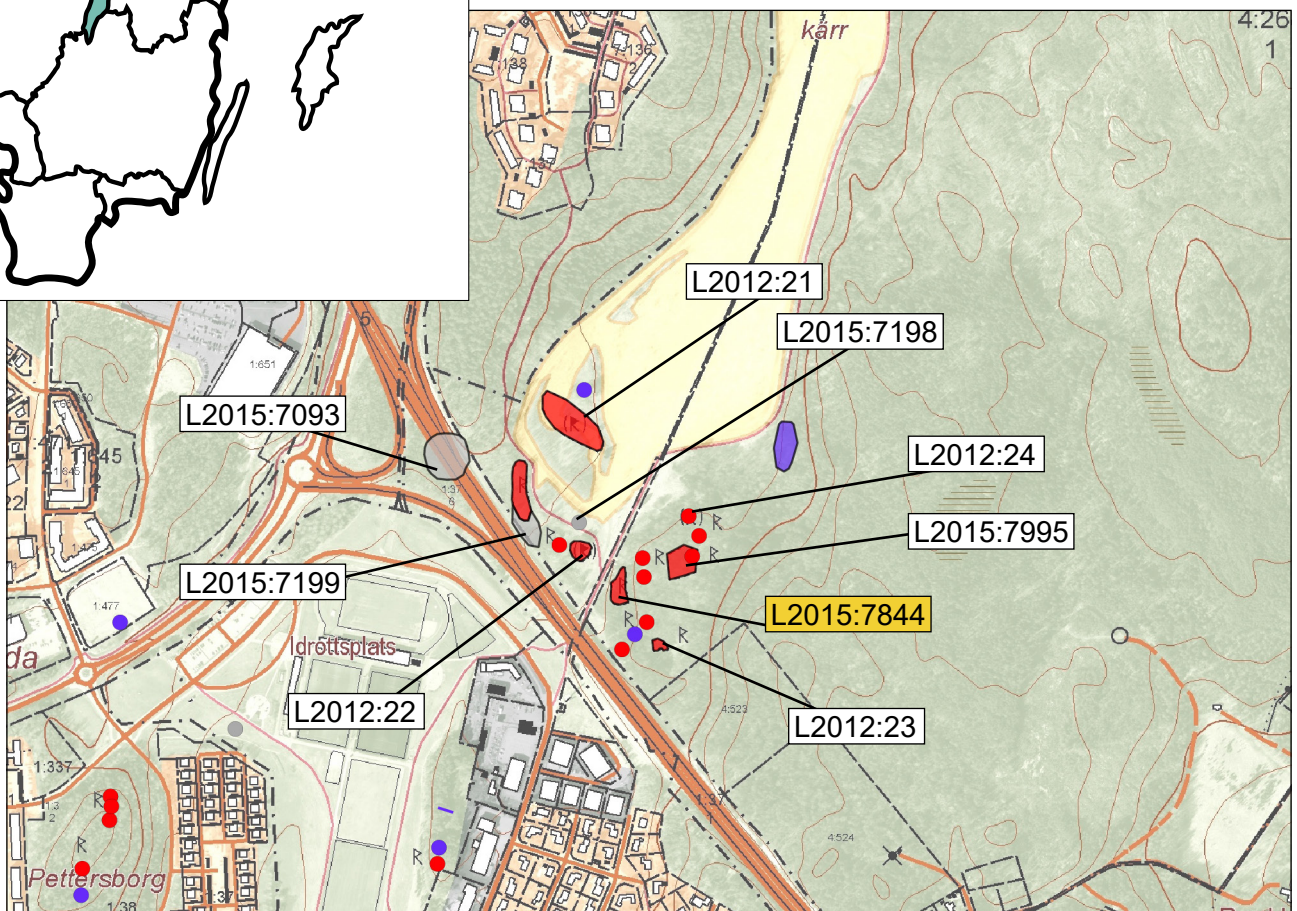

Fig 2. Gravfältet (markerat med gult textfält) och närliggande lämningar markerade på Fastighetskartan, skala 1:10 000.

Sammanfattning

Arkeologistik AB genomförde i slutet av juli 2023 en arkeologisk förundersökning i avgränsande syfte av gravfältet L2015:7844 som är beläget inom den planerade nya stadsdelen Rankhus i Kungsängen, Upplands-Bro kommun. Gravfältet ligger i en svag västsluttning i skogsmark i östra kanten av en tidigare uppodlad smal dalgång vilken sträcker sig från Kungsängens kyrka i söder till Brunna i norr. Orsaken till förundersökning var en planerad vägdragning längs med gravfältets västra sida.

Gravfältet skulle enligt Kulturmiljöregistret (KMR) bestå av fem runda stensättningar, men enligt en tidigare anteckning av tio stensättningar. Inför förundersökningen mättes de synliga gravarna in med RTK-gps. Vid förundersökningen grävdes sökschakt med maskin dels i den tidigare åkermarken, dels i skogsmarken inom gravfältets norra och mellersta del där det var åtkomligt. Schakten grävdes här utifrån synliga gravar. Vid schaktningen framkom två stensättningar, varav en osäker, i skogsmarken vilket visar att gravfältet innehåller fler gravar än de registrerade. Efter förundersökningen har gravfältets utbredning ändrats i KMR; dels har dess utbredning mot väster minskat något, dels har dess utsträckning mot sydöst utökats (se bilaga, schaktplan). I den tidigare åkermarken framkom inget av antikvariskt intresse.

Bakgrund

Upplands-Bro planerar för en detaljplan inom fastigheten Ekhammar 4:268. En väg planeras direkt väster om gravfältet L2015:7844. Länsstyrelsen har därför beslutat att en arkeologisk förundersökning i avgränsande syfte ska utföras av en del av fornlämningen och vidare att tilldela Arkeologistik AB att utföra förundersökningen (Lst beslut 2023-06-22, dnr 431-14504-2023).

Arkeologistik genomförde den arkeologiska förundersökningen den 20 juli 2023. Villamarken Exploatering i Stockholm AB och ABT Bolagen AB svarade för förundersökningskostnaderna.

Topografi och fornlämningsmiljö

Gravfältet L2015:7844 är beläget strax öster om Kungsängens IP och E18 och i östra kanten av en tidigare uppodlad smal dalgång som sträcker sig mellan Kungsängens kyrka i söder och Brunna i norr (fig 2). Gravfältet ligger på en moränavsats i en svag västsluttning i skogsmark alldeles intill den tidigare åkermarken och består enligt KMR nu av fem runda stensättningar. Vid förstagångsinventeringen (1951) angavs antalet stensättningar vara tio stycken. Enligt KMR ska gravfältet ligga i tidigare hagmark och möjligen beror diskrepansen på att en med tiden kraftigare övertorvning har osynliggjort flackare gravar.

I anslutning till gravfältet finns ett stort antal fornlämningar i form av gravfält, gravar, boplatser, fossila åkerytor samt en fyndplats, varav några tidigare har varit föremål för arkeologiska insatser av skilda slag (se KMR, Evanni 2014, Älström 2016a, Ählström 2016b). Fornlämningsskildringen tyder på en mindre bosättning, troligen en ensamgård, i området under järnåldern.

Två av gravfälten undersöktes i samband med byggandet av E18; gravfältet L2015:7093 totalundersöktes och daterades till vikingatid (KMR). I en av gravarna påträffades bl.a. en liten bronsfigur med hjälm och svärd och två korslagda stavar i händerna (SHM 30245) och som nu utgör kommunens vapen. Det andra gravfältet, L2015:7199, delundersöktes. Då berördes ett femtontal gravar vilka kunde dateras till vendel-vikingatid och under dessa en boplatz med två huslämningar vilken daterades till romersk järnålder (Evanni 2014:6). Fyndplatsen L2015:7198 bestod av ett likarmat spänne och en fibula av brons, en järnkniv, en örslev, en pincett samt pärlor (KMR). Sammansättningen tyder på att fynden härrör från en förstörd vikingatida grav.

Två boplatser (L2012:21 och L2012:22), ett område med fossil åkermark (L2012:23), en stensträng inom ett tidigare registrerat område med fossil åkermark (L2015:7995) och en stensättning (L2012:24) påträffades i samband med en arkeologisk utredning 2015 inför den planerade nya stadsdelen (Ählström 2016a,

2016b). Boplatserna daterades inte, men boplatserna L2012:22 bedömdes utgöra en fortsättning av den tidigare undersökta boplatserna L2015:7199 från romersk järnålder (Ählström 2016b:10).

Syfte och metod

Förundersökningens syfte var att ta fram besluts- och planeringsunderlag genom att avgränsa fornlämningen, dvs. att fastställa fornlämningens utbredning väster ut inom det planerade arbetsområdet. Förundersökningen skulle utgå från synliga gravar.

Inledningsvis karterades de synliga gravarna inom gravfältet med RTK-gps, men pga. av dåliga mätvärden i skogen mättes endast gravarnas mittpunkter in. Utifrån dessa har gravarnas storlek lagts in på gravfältskartan (bilaga 1). Vid förundersökningen grävdes sökschakt med maskin i den forna åkermarken direkt väster om gravfältet samt inom gravfältet utifrån synliga gravar där det var åtkomligt pga. vegetationen. De senare schakten var få och grävdes endast inom gravfältets norra och mellersta del. Schakten mättes in med RTK-gps och beskrevs i text. Samtliga schakt återfylldes med befintliga massor efter avslutad dokumentation.

Resultat

Vid den inledande karteringen av gravfältet kunde det konstateras att de synliga gravarna var belägna inom gravfältets södra och mellersta del enligt fornlämningens utsträckning i KMR. En av stensättningarna var dock belägen strax sydöst om begränsningen (bilaga 1).

Vid förundersökningen grävdes totalt tolv sökschakt med maskin varav tre i skogsmarken inom gravfältets norra och mellersta del och resterande i den forna åkermarken längs gravfältets västra sida. Mellan gravfältet och åkermarken löper ett dike. Gravfältets mellersta och södra delar är belägna på en moränavsats med ställvis berg i dagen och som når ca 1-1,5 meter ovan åkermarken.

I åkermarken framkom inga spår som tyder på bortodlade gravar eller boplatser. Inom gravfältet framkom två stensättningar varav en osäker i de få schakt som grävdes vilket visar att det innehåller fler gravar än de registrerade. Den osäkra stensättningen utgjordes av en gles stenpackning i ett litet schakt (S9) som grävdes på gravfältets högsta punkt och direkt väster om en av gravfältets tydligaste stensättningar. Den andra stensättningen (figur 3) framkom i ett schakt (S5) inom gravfältets norra del som sluttar svagt ned mot åkermarken i nordväst.

Fig 3. En del av en stensättning i schakt S5.

Utifrån resultatet av schaktningen bedöms gravfältets begränsning mot väster kunna dras vid diket längs med gravfältets sida, medan dess begränsning bör utökas något mot sydöst. Då endast ett begränsat antal schakt kunde grävas inom gravfältets norra del får den tidigare angivna utbredningen anses gälla i denna del.

Utvärdering

Förundersökningen genomfördes i enlighet med undersökningsplanen.

Referenser

Evanni, L. 2014. *Fiberkabel i Ekhammar och Korsängen.* Arkeologisk förundersökning i form av schaktövervakning. Stockholms län, Uppland, Upplands-Bro kommun; Kungsängens socken, Ekhammar 4:268 och Korsängen 1:17, Kungsängen 26:1, 20:3 och 38:1. Riksantikvarieämbetet. UV Rapport 2014:94.

Ählström, J. 2016a. *Rankhusområdet i Kungsängen.* Arkeologisk utredning, etapp 1. Ekhammar 4:268, Rankhusområdet, Kungsängens socken, Upplands-Bro kommun, Uppland. Stiftelsen Kulturmiljövård. Rapport 2016:17.

Ählström, J. 2016b. *Rankhusområdet i Kungsängen. Boplatser, fossil åker och en grav.* Arkeologisk utredning, etapp 2. Ekhammar 4:268, Kungsängens socken, Upplands-Bro kommun, Uppland. Stiftelsen Kulturmiljövård. Rapport 2016:61.

Arkiv

Kulturmiljöregistret (KMR), Riksantikvarieämbetet

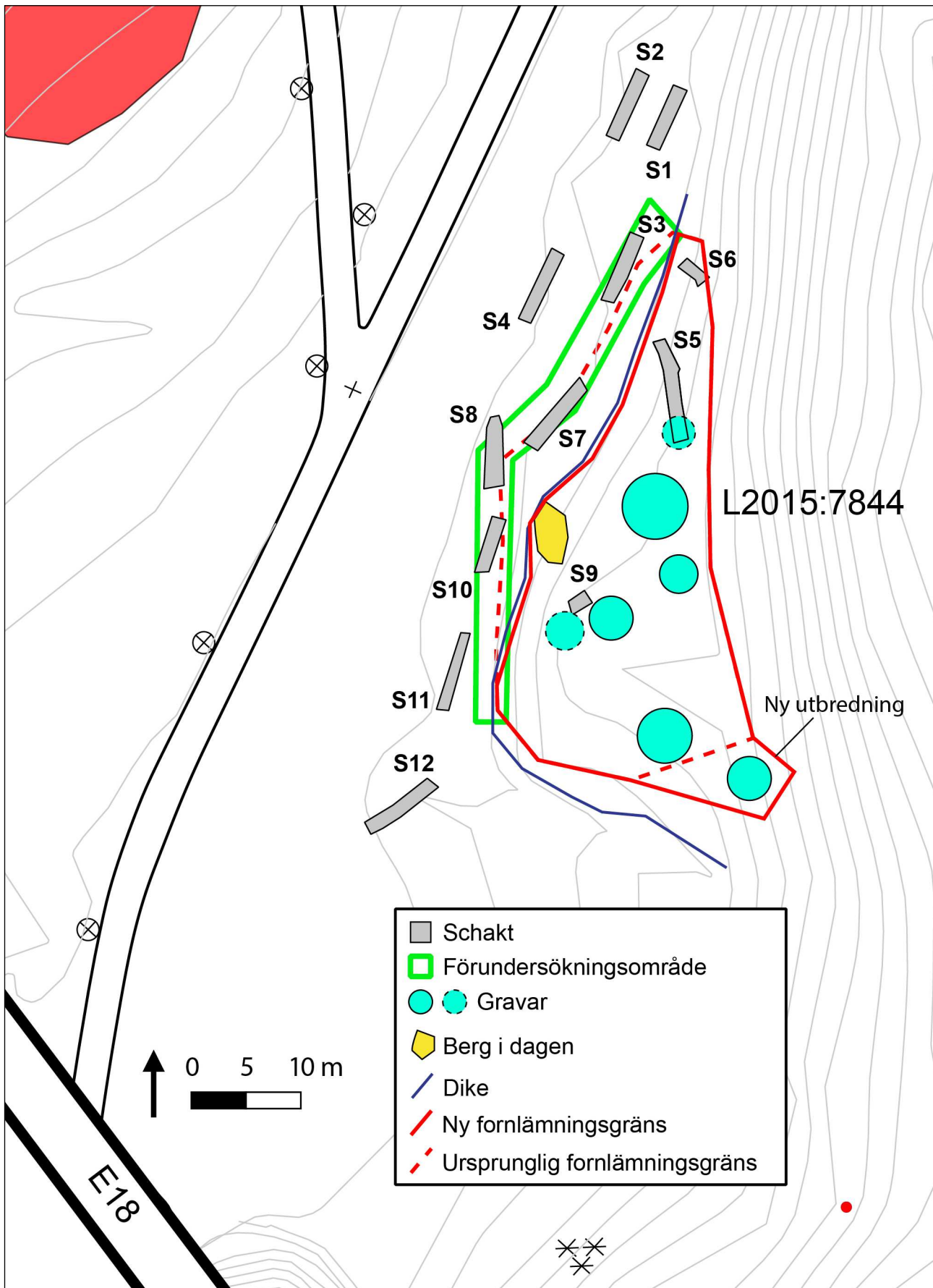
Statens historiska museer (SHM)

Administrativa uppgifter

Länsstyrelsen diarienummer	431-14504-2023
Beslutsdatum	2023-06-22
Förnreg uppdragsnummer	202300851
Arkeologistik projektnummer	AL 2023.8
Exploatör	Villamarken Exploatering i Stockholm AB & ABT Bolagen AB
Län	Stockholm
Kommun	Upplands-Bro
Fastighet	Ekhammar 4:268
Landskap	Uppland
Socken	Kungsängen
Fornlämning	L2015:7844, gravfält
Typ av undersökning	Arkeologisk förundersökning i avgränsande syfte
Omfattning	Schaktad yta ca 108 m ²
Fältarbete	20 juli 2023
Personal	Kjell Andersson (projektledare), Göran Wertwein
Underkonsulter	J-E Jobanssons Åkeri Rö
Arkivmaterial	Förvaras tillsvidare hos Arkeologistik AB.
Fynd	Inga fynd påträffades.

Bilaga

Schaktplan skala 1:500 och schaktbeskrivning

Schakt	Storlek	Beskrivning
S1	9 m ²	Schaktet var ca 6x1,5 m (N-S) stort och 0,3-0,4 m djupt. Torv 0,1 m ovan brun siltig morän 0,25 m ovan beige siltig morän.
S2	10 m ²	Schaktet var ca 7x1,5m (N-S) stort och 0,3-0,35 m djupt. Torv 0,1 m ovan brun siltig morän. Botten av gråbrun lera.
S3	10 m ²	Schaktet var ca 6x1,5 m (N-S) stort och 0,3 m djupt. Som S1.
S4	10 m ²	Schaktet var ca 7x1,5 m (N-S) stort och 0,3 m djupt. Torv 0,1 m ovan brun mo. Botten av beige lera.
S5	13 m ²	Schaktet var ca 9x1,5 m (NV-SO) stort och 0,3 m djupt. Torv 0,1 m ovan beige mo. I schaktets SÖ del framkom en stenpackning av 0,2-0,3 m stora stenar vilken bedömdes utgöra en del av en stensättning. Stensättningen storlek är oklar då den inte schaktades fram i sin helhet. Schaktet påbörjades ca 3 m norr om en synlig stensättning (den längst i norr belägna).
S6	4 m ²	Schaktet var ca 2,5x1,5m (V-Ö) stort och 0,1-0,2 m djupt. Torv 0,1 m ovan beige mo.
S7	10 m ²	Schaktet var ca 7x1,5 m (NO-SV) stort och 0,3 m djupt. Torv 0,1 m ovan brun silt. Botten av ljusbrun lera.
S8	9 m ²	Schaktet var ca 6x1,5 m (N-S) stort och 0,05-0,3 m djupt. Torv 0,1 m ovan ljusbrun lera. Ursprungligt marklager saknades i stora delar av schaktet. I schaktets norra del framkom asfalt under torven och strax söder om detta fanns ofärgat planglas och tegel (ej tillvaratagna).
S9	3 m ²	Schaktet var ca 2x1,5 m (V-Ö) stort och 0,1 m djupt. Torv/förna 0,05 m ovan stenansamling med fyllning av brun mo. Stensättning? Bra läge strax väster om gravfältets tydligaste stensättning.
S10	10 m ²	Schaktet var ca 6x1,5 m (N-S) stort och 0,3-0,35 m djupt. Torv 0,1 m ovan brun lera. Botten av ljusbrun lera.
S11	10 m ²	Schaktet var ca 6x1,5 m (N-S) stort och 0,25-0,3 m djupt. Torv 0,1 m ovan brun silt. Botten av ljusbrun silt.
S12	10 m ²	Schaktet var ca 6x1,5 m (NO-SV) stort och 0,3-0,5 m djupt. Torv 0,1 m ovan brun silt. Botten av ljusbrun något stenig mo.